

ANALIZA INEĞALITĂȚII ÎN DISTRIBUIREA VENITURILOR ȘI CHELTUIELILOR DE CONSUM A POPULAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Aliona BALAN

Doctor în științe economice,

Conferențiar universitar

Academia de Studii Economice a Moldovei, Chișinău,

Republica Moldova

balan.a@ase.md

Abstract

The topicality of the research topic is due to the increase in income inequality worldwide in the last three decades, a phenomenon that could have a profoundly negative impact on social and labor relations, the labor market and employment and cause social tensions in society. Although the dynamics of official indicators of income differentiation in the Republic of Moldova in the last decade show a general downward trend, the level of inequality remains a major challenge in the Republic of Moldova. The purpose of this article is to assess the inequality of distribution of disposable income and consumption expenditures of the population in the Republic of Moldova in the period 2010-2020 and to formulate ways to reduce this phenomenon.

Key words: *income inequality, Gini coefficient, disposable income, consumer spending, economic policies.*

JEL Classification: *D63, D31, J17, J31.*

Declarație de interes. *Articolul este elaborat în cadrul proiectului Programului de Stat 20.80009.0807.29 "Perfecționarea mecanismelor de aplicare a instrumentelor inovatoare orientate spre creșterea durabilă a bunăstării populației Republicii Moldova", finanțat din bugetul de stat al Republica Moldova.*

Introducere

În ultimii ani, problema inegalității veniturilor a devenit un subiect intens dezbătut atât în mediul științific, cât și în mediul social și politic. Interesul sporit față de inegalitatea veniturilor se datorează în primul rând creșterii dimensiunilor inegalității în ultimele decenii, problemă discutată în numeroase cercetări științifice moderne. În plus, acest interes este însoțit de un număr tot mai mare de mențiuni privind consecințele negative ale acestui fenomen.

Una dintre cele mai importante lucrări care tratează inegalitatea veniturilor este „Capitalul în secolului XXI”, autorul căreia este economistul francez Thomas Piketty.

Acesta a analizat modul în care au evoluat în ultimele secole veniturile și bogăția, oferind o imagine de ansamblu asupra inegalității de la Revoluția Industrială până în prezent, constatând că „de la începutul anilor 1970 salariile reale ale majorității muncitorilor americani au crescut nesemnificativ, în timp ce remunerația primită de cei mai bogați 1% dintre americani a crescut cu 165%.

În plus, pentru 0,1% dintre reprezentanții acestui grup, cuantumul remunerației a crescut cu 362%” (Piketty, 2014).

Despre ratele ridicate de creștere a inegalității veniturilor din întreaga lume, în ultimul secol, este menționat și în rapoartele Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) (Piketty, 2014). Potrivit OCDE, în prezent, în țările membre ale OCDE, veniturile celor mai bogați 10% din populație depășesc de 9,6 ori veniturile celor mai săraci 10% din populație. În anii 1980, acest raport era de 7 : 1, în anii '90 a crescut la 8 : 1, iar în anii 2000 la 9 : 1.

În ceea ce privește situația din Republica Moldova, conform datelor prezentate de Biroul Național de Statistică, în ultimul deceniu, dinamica indicatorilor de diferențiere a veniturilor au avut o tendință descendentă. Cu toate acestea, cercetătorii (Colesnicova et al., 2021) susțin că chiar și cu o dinamică pozitivă, nivelul de diferențiere a veniturilor rămâne destul de ridicat și caracterizează un grad înalt de stratificare a societății.

1. Metode și materiale

În cadrul cercetării, au fost utilizate metode științifice generale și speciale de cercetare a proceselor și fenomenelor social-economice, în special

s-au utilizat metode precum analiza, sinteza, deducția, inducția, metoda abstracției științifice.

În calitate de suport teoretico-științific, au servit rezultatele studiilor și investigațiilor savanților și cercetătorilor autohtoni și din străinătate. Suportul informațional al cercetării îl reprezintă atât publicațiile științifice la nivel național, cât și studiile internaționale, datele statistice prezentate de Biroul Național de Statistică (BNS), datele publicate de Eurostat, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) și alte resurse informaționale.

2. Rezultate obținute și discuții

Diferențele social-economice în poziționarea membrilor societății în sfera producției, distribuției și consumului formează diferențe corespunzătoare în mărimea venitului pe cap de locuitor, numit diferențierea veniturilor.

Un nivel rezonabil de diferențiere a veniturilor reprezintă o condiție esențială pentru creșterea cererii la bunurile economice, accesul la educație echitabilă pentru segmentele largi ale populației, dezvoltarea micilor afaceri etc.

Inegalitatea de venituri nu este un fenomen strict negativ, până la un anumit nivel, inegalitatea de venituri îndeplinește o funcție motivantă, stimulează individul pentru dezvoltarea personală (Balan, 2020). Cu toate acestea, diferențierea veniturilor dincolo de o anumită limită, determină scăderea cererii agregate pe piața internă, conduce la instabilitate socială și politică, determină intensificarea proceselor migraționale, prezentă o amenințare la adresa dezvoltării umane (Gutium, 2020).

Pe parcursul ultimului deceniu, în Republica Moldova, coeficientul Gini a avut o tendință descendentă, valorile coeficientului au scăzut atât pentru veniturile disponibile totale ale populației, cât și pentru cheltuielile totale de consum.

În perioada 2010-2020, coeficientul Gini pentru veniturile disponibile totale s-a redus cu 8,3%, iar pentru cheltuielile de consum cu 10,7% (Balan, 2021).

În 2020, valoarea coeficientului Gini după veniturile disponibile a constituit 0,3226, care este cu 0,0527, sau 19,5%, mai mult decât inegalitatea după cheltuielile de consum, fapt explicat prin distribuția mai uniformă a

cheltuielilor de consum pe grupe de quintile decât a veniturilor disponibile și disponibilitatea gospodăriilor casnice de anumite stocuri care sunt utilizate la necesitate pentru consum de către membrii gospodăriei.

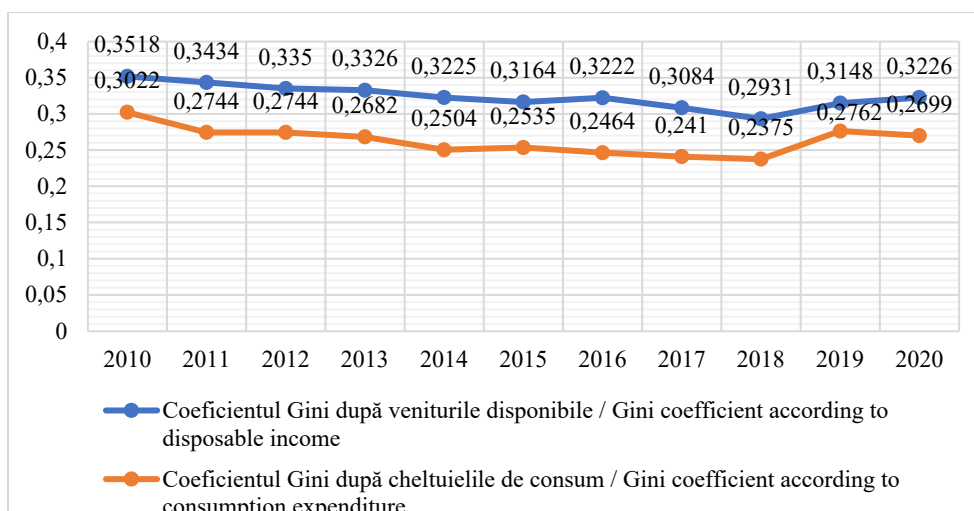

Figura 1. Evoluția coeficientului Gini în Republica Moldova, în perioada 2010-2020

Sursa: elaborată de autor după (BNSRM, 2021).

Coefficientul Gini în Republica Moldova prezintă o situație la limită, între egalitate relativă și egalitate adecvată, și rămâne a fi departe de egalitatea perfectă atât a veniturilor, cât și a cheltuielilor (Colesnicova et al., 2021).

În Figura 2 este prezentată Curba Lorenz pentru veniturile disponibile ale populației în anii 2010 și 2020 în Republica Moldova. În baza curbei Lorenz constatăm că, în ansamblu, inegalitatea în distribuirea veniturilor disponibile ale populației în perioada 2010 – 2020 s-a redus. Cea mai mare reducere s-a înregistrat în primele trei quintile, în special în prima și în a doua, datorită creșterii, în perioada analizată, a veniturilor din remitențe.

Tabelul 1 prezintă dinamica distribuției veniturilor disponibile ale populației pe grupe de quintile și dinamica raportului dintre veniturile acumulate de quintila 5 (cei mai bogați 20% din populație) și quintila 1 (cei mai săraci 20% din populație) în Republica Moldova. Distribuția veniturilor

disponibile ale gospodăriilor pe grupe de quintile evidențiază decalajul mare dintre cele mai sărace și cele mai bogate gospodării casnice.

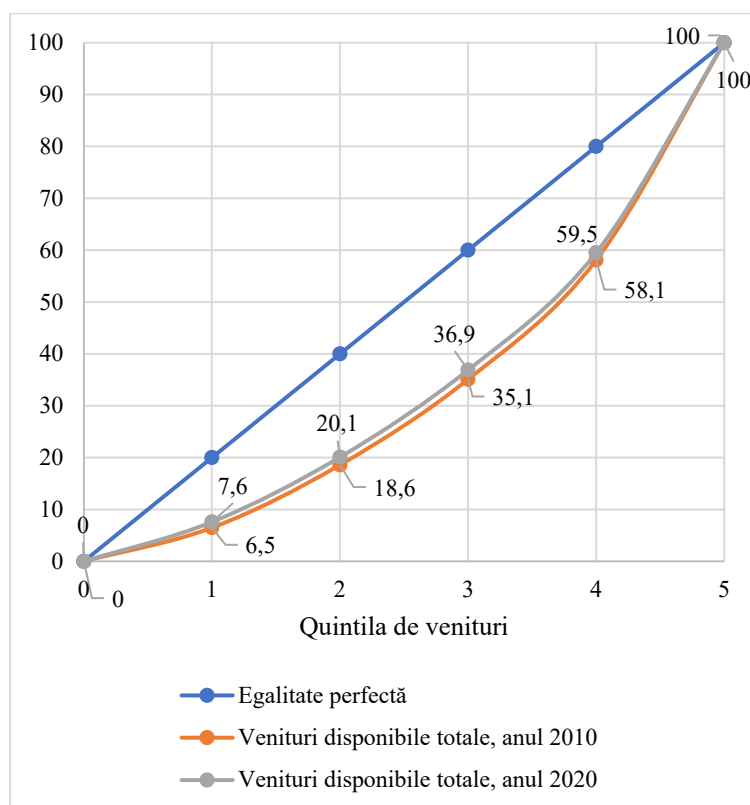

Figura 2. Curba Lorenz pentru veniturile disponibile ale populației din Republica Moldova, în anii 2010 și 2020, %

Sursa: elaborată de autor după (BNSRM, 2021).

Astfel, în perioada 2010-2018, potrivit datelor BNS, se constată o reducere a gradului de inegalitate a veniturilor, ponderea veniturilor disponibile ale Q1 și Q2 au crescut de la 7,0% la 8,2% și respectiv de la 12,6% la 13,4% în totalul veniturilor. Totodată, ponderea veniturilor Q3 și Q4 au rămas la un nivel constant. În paralel, ponderea veniturilor quintilei superioare în perioada respectivă a scăzut de la 41,3% la 38,3%. Cu toate acestea, în perioada următoare, 2019-2020, se observă o creștere a inegalității veniturilor, astfel,

ponderea veniturilor quintilei celei mai bogate a înregistrat o creștere, iar a celorlalte quintile a scăzut.

În anul 2020, persoanele din Q1 au beneficiat de 7,6% din veniturile disponibile totale ale gospodăriilor, iar cele din Q5 au beneficiat de 40,5%. Persoanele care aparțin quintilei superioară dețin venituri mai mari decât persoanele care fac parte din primele trei quintile, beneficiind de 36,9% din totalul veniturilor disponibile. Se remarcă distanțarea quintilei superioare față de celelalte quintile, urmare a existenței unor venituri mult mai mari decât cele care caracterizează cea mai mare parte a distribuției.

Tabelul 1. Distribuția și diferențierea veniturilor disponibile ale populației din Republica Moldova, în perioada 2010 - 2020

Anul	Distribuția venitului disponibil pe quintile (%)					Raportul dintre veniturile Q5 și Q1
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5	
2010	6,5	12,1	16,5	23,0	41,9	5,9
2011	6,9	12,4	16,7	22,7	41,3	5,9
2012	7,4	12,5	16,6	22,6	40,9	5,3
2013	8,0	12,9	16,8	22,2	40,1	5,0
2014	7,5	12,9	17,0	22,7	40,0	5,3
2015	7,7	12,7	16,7	22,7	40,1	5,2
2016	7,5	12,8	16,7	22,6	40,4	5,3
2017	8,0	13,0	16,9	22,4	39,8	5,0
2018	8,2	13,4	17,3	22,9	38,3	4,7
2019	7,9	12,7	16,8	22,6	40,1	5,1
2020	7,6	12,5	16,8	22,6	40,5	5,3

Sursa: elaborată de autor după (BNSRM, 2021).

Perioada de creștere economică a avut un efect pozitiv asupra dinamicii nivelului inegalității din țara noastră, în ultimii ani s-a putut realiza o ușoară scădere a gradului de diferențiere a veniturilor. Acest lucru este evidențiat atât de dinamica coeficientului Gini (figura 1), cât și de dinamica ponderii veniturilor celor mai bogați 20% din populație în totalul veniturilor (tabelul 1). Cu toate acestea, însuși gradul de diferențiere a veniturilor rămâne ridicat. Nivelul de stratificare socială în funcție de venit, conform coeficientului Gini este mai mare decât în majoritatea țărilor Europei Centrale și de Est. În plus, ponderea venitului acumulat de către quintila V (20% cei mai bogați) în ultimii 10 ani a fost de peste 5 ori mai mare decât ponderea venitului acumulat de către quintila I (20% cei mai săraci). Iar cele mai sărace

pături ale populației în Republica Moldova sunt persoanele ocupate în sectorul agricol și persoanele care beneficiază de transferuri (plăți sociale, pensii etc).

Cea mai mare contribuție la diferențierea pe quintile a veniturilor disponibile o are diferențele dintre veniturile salariale. În bugetele persoanelor din Q5 intră venituri salariale cu 27,2 p.p. mai mari decât în ale gospodăriilor din Q1. În anul 2020, veniturile disponibile din primele două quintile s-au format în mare parte din salarii, care au reprezentat 34,9% din veniturile disponibile ale Q1 (în creștere cu 2,4 puncte procentuale față de anul 2010) și 42,2% din veniturile disponibile ale Q2 (+8,7 p.p. față de anul 2010), prestațiile sociale, care au constituit 25,3% din veniturile disponibile ale Q1 (-1,9 p.p. față de anul 2010), 24,3% din veniturile Q2 (-1,8 p.p.), transferuri din afara țării 15,4% din veniturile Q1 (+6,1 p.p. față de 2010) și 11,5% din veniturile Q2 (-5,6 p.p.).

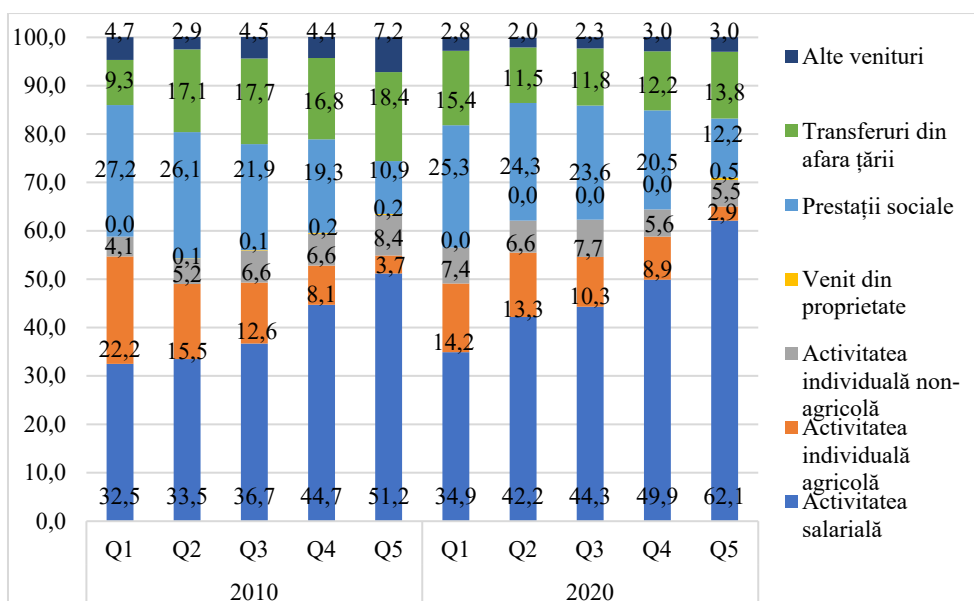

Figura 3. Veniturile disponibile ale gospodariilor, pe surse de formare și quintile, în anii 2010 și 2020

Sursa: elaborată de autor după (BNSRM, 2021).

În veniturile disponibile ale persoanelor din Q5, salariile au reprezentat 62,1% (+10,9 p.p. față de anul 2010), transferurile din afara țării 13,8% (-4,6 p.p. față de anul 2010), veniturile din prestații sociale (12,2%, în creștere cu 1,3 p.p. față de 2010), restul fiind format în proporții de sub 10%, veniturile din agricultură (2,9%, în scădere cu 0,8 p.p. față de anul 2010), veniturile din activități non-agricole individuale (5,5%, în scădere cu 2,9 p.p. față de anul 2010).

Decalaje semnificative sunt înregistrate atât în mărimea și structura veniturilor disponibile ale gospodăriilor cât și în mărimea și structura cheltuiilor de consum ale acestora.

Se remarcă situația de la extremele distribuției. Diferența între Q5 și Q1 în ceea ce privește mărimea cheltuielilor de consum, medii lunare pe o persoană, a fost de 3910,8 lei în anul 2020. Raportul între mărimea cheltuielilor medii lunare pe o persoană din Q5 și Q1 a fost de 3,9:1. Astfel, gospodăriile cele mai puțin asigurate (quintila 1) cheltuie de 4 ori mai puțin decât cele mai bine asigurate (quintila 5).

Principalele destinații ale cheltuielilor, indiferent de mărimea gospodăriei, rămân a fi cheltuielile pentru produse alimentare, mărfuri nealimentare și întreținerea locuinței. În gospodăriile din primele două quintile peste 50% din totalul cheltuielilor de consum se alocă pentru produse alimentare (55,8 – Q1, 52,8 – Q2). În gospodăriile din quintile Q3 și Q4 se alocă pentru consumul alimentar mai puțin de 50% (49,7%, respectiv, 44,5%,). Doar persoanele din ultima quintilă alocă în jur de 30% pentru alimentație. Totodată, cheltuielile de consum ale gospodăriilor sunt puternic influențate de mărimea acesteia, numărul persoanelor din gospodăriile din quintilele inferioare de venit fiind semnificativ mai mare decât în cele superioare.

Astfel, în anul 2020, cea mai mare parte a cheltuielilor celor mai sărace pături ale populației este concentrată pe trei categorii de bunuri: produse alimentare (55,8%), locuință și combustibil (18,9%), și îmbrăcăminte și încălțăminte (6,2%), în timp ce restul cheltuielilor reprezintă doar 19% din totalul cheltuielilor de consum. Acest fapt explică reacția sensibilă a populației la modificarea costului alimentelor și a tarifelor la utilități.

Pentru cea mai bogată quintilă, structura cheltuielilor de consum diferă semnificativ. Pe primul loc se află cheltuielile pentru produse alimentare (33,1%), semnificativ mai mic decât ale primei quintile, urmate de

locuință și combustibil (14,2%), îmbrăcăminte și încălțăminte (8,9%) și transport 8,7% comparative cu 1,9% ale quintilei 1. Se constată un nivel ridicat al cheltuielilor pentru transport ale Q5, iar acest lucru este vizibil în special în comparație cu fiecare quintilă. Dacă în medie, de la quintile 1 la 4, creșterea acestor cheltuieli este relativ uniformă de la o quintilă la altă, în timp ce compararea Q4 și Q5 prezintă o creștere de 2 ori.

Tabelul 2. Structura cheltuielilor de consum ale gospodăriilor, pe grupe de quintile, 2020

	Structura cheltuielilor de consum (%)				
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5
Produse alimentare și băuturi nealcoolice	55,8	52,8	49,7	44,5	33,1
Băuturi alcoolice și tutun	0,7	1,5	2,0	1,8	2,5
Locuință, apă, electricitate și gaze	18,9	18,5	17,4	16,7	14,2
Îmbrăcăminte și încălțăminte	6,2	6,2	7,5	8,8	8,9
Mobilier, dotarea și întreținerea locuinței	2,7	2,8	3,8	5,5	6,0
Sănătate	2,4	2,8	3,8	5,5	6,0
Transport	1,9	2,9	2,8	4,1	8,7
Telecomunicație	5,6	5,4	5,3	4,7	4,1
Recreere și cultură	1,1	1,6	1,7	2,5	4,8
Educație	1,3	0,4	1,0	1,1	1,0
Restaurante și hoteluri	0,3	0,4	0,8	1,8	5,0
Diverse produse și servicii	3,1	3,3	4,2	3,8	5,1

Sursa: elaborată de autor după (BNSRM, 2021).

Atrage atenție ponderea semnificativă a cheltuielilor pentru recreere și cultură a celui mai bogat grup al populației (4,8%). Ponderea cheltuielilor pentru hoteluri și restaurante ale Q1 este de 4 ori mai mică decât pentru quintila superioară, în timp ce ponderea cheltuielilor cu alcool și tutun pentru toate grupele de quintile se află într-un interval destul de îngust (0,7-2,5%).

Așadar, constatăm că inegalitatea în consum în Republica Moldova este destul de mare, iar structura consumului ale grupurilor extreme de quintile diferă semnificativ.

Natura diferențelor identificate ne permite să identificăm unele măsuri prioritare de reducere a inegalității veniturilor în Republica Moldova, care includ:

- introducerea cotei progresive a impozitului pe venitul personal și scutirea simultană de impozitul pe venit a persoanelor al căror venit nu depășește mărimea minimului de existență;
- creșterea salariului minim în anumite sectoare ale economiei;
- creșterea cotei de impozitare a veniturilor din dividende (potrivit Codului Fiscal al R.M., art. 901 alin. (31), impozitul din dividende constituie o rată fixă de 6%);
- reglementarea prețurilor la bunurile de importanță socială;
- oferirea de asistență socială direcționată păturilor social-vulnerabile ale populației; combaterea sărăciei;
- dezvoltarea instituțiilor pieței muncii;
- realizarea unei creșteri economice ridicate și crearea unui mediu economic favorabil, fapt ce va contribui la creșterea locurilor de muncă;
- creșterea investițiilor în educație și dezvoltare profesională;
- de asemenea, este necesară o reformă teritorial-administrativă în Republica Moldova și reducerea inegalităților între regiunile țării.

Diferențele între raioane sunt foarte mari în R. Moldova. În Capitală salariul mediu în 2020 a fost de 9561,3 lei, în timp ce în Basarabeasca a fost de doar - 5412,5 lei. În Republica Moldova sunt prea multe raioane (32 de raioane), unele foarte sărace, care nu se pot întreține fără transferuri de la Bugetul de stat. Prin reducerea numărului de raioane, unirea unor raioane mai bogate cu unele mai sărace, precum și prin administrarea mai eficientă a acestora ar putea fi redusă inegalitățile dintre regiunile țării.

Concluzii

În prezent, problema inegalității veniturilor în Republica Moldova rămâne a fi la periferia politicii sociale a statului, stratificarea socială este abordată insuficient, iar inegalitatea veniturilor nu este inclusă în lista indicatorilor supuși monitorizării și reglementării de către stat.

În ultimii ani, dinamica indicatorilor de diferențiere a veniturilor prezintă o tendință generală descendentă. Cu toate acestea, faptul că 40% din veniturile disponibile ale populației sunt deținute de quintila superioară și doar 8% din venit de quintila cea mai săracă, demonstrează că nivelul de diferențiere a veniturilor rămâne destul de ridicată și caracterizează un înalt grad de stratificare a societății.

Structura cheltuielilor de consum al celui mai sărac grup de populație (quintila 1) în Republica Moldova este dominată de produse alimentare, utilități, îmbrăcăminte și încălțăminte, care în total reprezintă peste 80% din cheltuielile de consum. Iar consumul reprezentanților grupului de venituri superioare (quintila 5) este dominat de costurile de transport și combustibil, fapt de demonstrează că inegalitatea în consum în Republica Moldova este destul de mare, iar structura consumului grupelor extreme de quintile diferă semnificativ.

Politica socială a guvernului trebuie orientată spre reducerea inegalității în distribuția veniturilor. Pe de o parte, acest lucru implică creșterea cotei alocată prestațiilor sociale în distribuirea cheltuielilor bugetare, pe de altă parte, aplicarea sistemului de impozitare progresivă. De asemenea, o parte semnificativă a cheltuielilor guvernamentale trebuie direcționată pentru dezvoltarea capitalului uman, pentru educație și formare profesională.

Referințe

- [1]. BNSRM (Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova), 2021. Aspecte privind nivelul de trai al populației. Disponibil: <https://statistica.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2206>
- [2]. Balan, A., 2020. Inegalitatea veniturilor: cauze și consecințe. In: *Conferința științifică internațională „Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere”*, Vol.40, Iași, România. pp.21-27. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/21-27_18.pdf
- [3]. Balan, A., 2021. Inegalitatea veniturilor în Republica Moldova: tendințe și modalități de reducere. In: *Economica*, nr. 4(118), pp. 32-43. Disponibil: <https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/1849/Aliona%20BALAN%20ECONOMICA%20nr%204%202021.pdf?sequence=1>
- [4]. Colesnicova, T., Gutium, T., Ciobanu, M., Gutium, M., 2021. *Nivelul de trai al populației Republicii Moldova*. Chișinău: Complexul Editorial, INCE, 264 p.
- [5]. Gutium, T., 2020. Approaches to Measurement of Well-being: Case of the Republic of Moldova. In: *International Conference Innovative Business Management & Global Entrepreneurship (IBIMAGE2020)*.

- Lumen Proceedings: Volume 14, pp. 256-269. Disponibil: <https://doi.org/10.18662/lumproc/ibmage2020/20>
- [6]. Gutium, T., 2021. Îmbunătățirea sprijinului social pentru persoanele cu dizabilități în Republica Moldova. In: *Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere, conferința internațională*, a XVII-a ediție, 29 octombrie 2021. Iași: Performantica, vol. XXXIX, pp. 57-66.
- [7]. Piketty, T., 2014. *Capital in the twenty-first century*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.
- [8]. Income inequality. [Gini coefficient](#). [OECD Data](#). Disponibil: <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>
- [9]. World Social Protection. Report 2014/15. Building economic recovery, inclusive development and social justice. ILO, Geneva, 2014. Disponibil: https://www.ilo.org/global/research/global-reports/world-social-security-report/2014/WCMS_245201/lang--en/index.htm
- [10]. OECD. Inequality and income. Disponibil: <https://www.oecd.org/social/inequality.htm>